

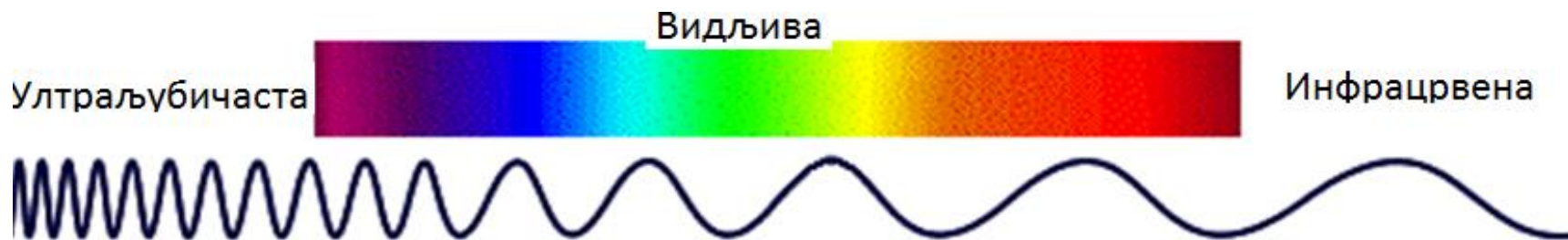

Интегрисане академске студије фармације
Инструменталне методе - Б14

П13. Основе IR спектроскопије. IR спектри.

Проф. др Недељко Манојловић

ИНФРАЦРВЕНА СПЕКТРОСКОПИЈА

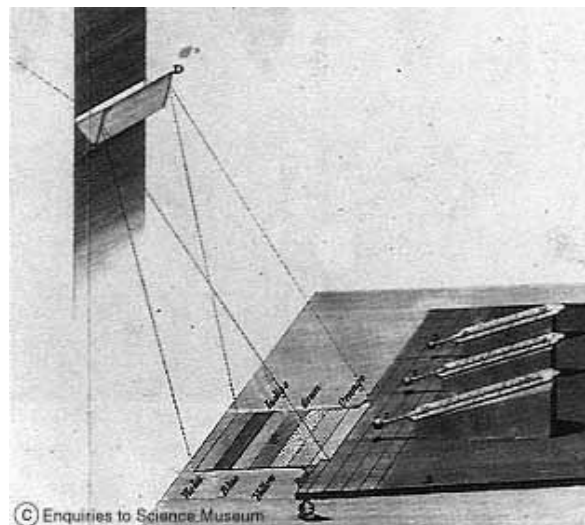

12

© Enquiries to Science Museum

Herschel 1800
открио IR зраке

© Enquiries to Science Museum

•
IR спектар представља зависност таласног броја од трансмитанције (пропустљивост).

Таласни број $\tilde{\nu} = 1/\lambda = \nu/c$ λ = таласна дужина;
□ ν = фреквенција; c = брзина светлости = 3×10^{10} cm/s

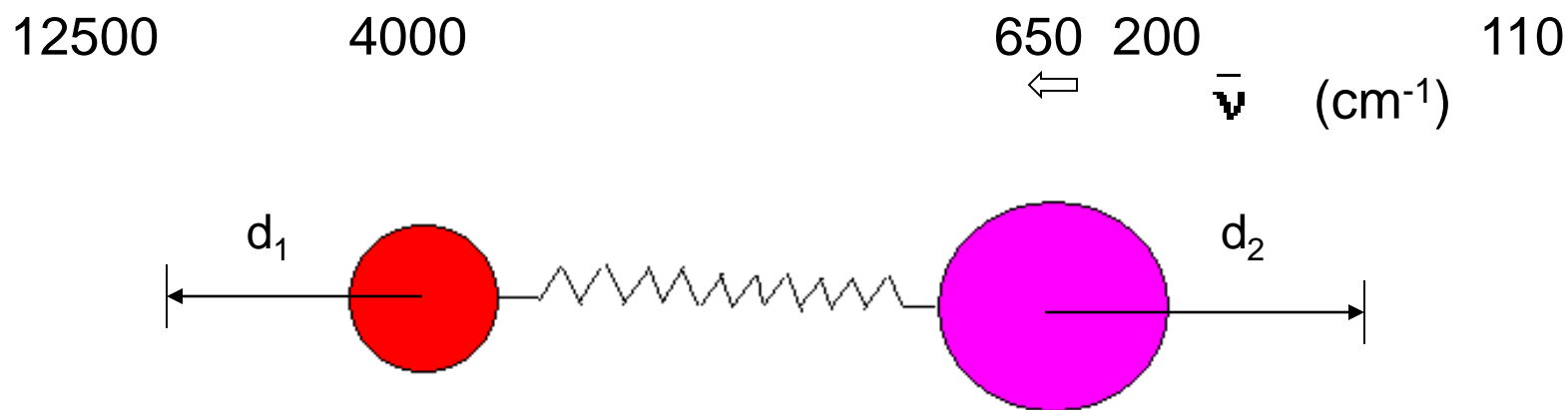
- **АПСОРПЦИОНИ МАКСИМУМИ** – настају као резултат апсорпције IR зрака од стране **ФУНКЦИОНАЛНИХ ГРУПА** у молекулу

C=O,
O-H,
NO₂,
C-H и др.

„ ... like a
Fingerprint “
ОТИСАК ПРСТА
Fingerprint oblast:
1430 ... 1000 cm⁻¹

0,8	2,5	15,4	50	10 ³
Блиска IR Виши тонови	Средња (основна) IR		Далека IR Ротације	

Потенцијална енергија

Вибрациона енергија је квантирана

ν = вибрациони квантни број (0,1,2,3,4 ...) је растојање између
два узастопна енергетска нивоа

$$E_p = \frac{1}{2} (d_1 + d_2)^2$$

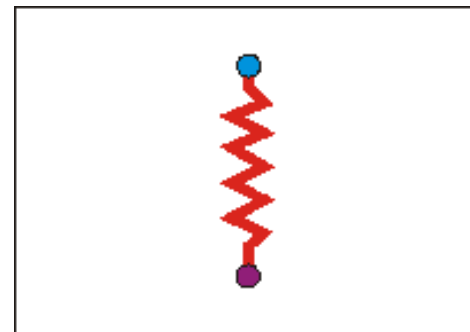
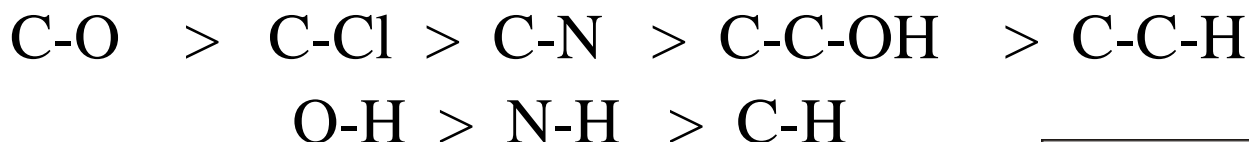
$$E_{\text{vib}} = (\nu + 1/2) h\nu$$

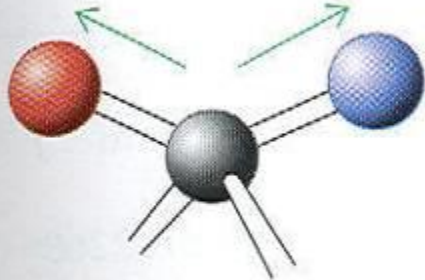
Услови да би дошло до апсорпције:

1. фреквенција вибрације хемијске везе мора бити једнака фреквенцији зрачења
2. хемијска веза мора да има својство електричног дипола

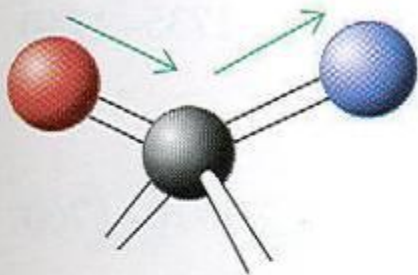
ИНТЕНЗИТЕТ АПСОРПЦИОНИХ МАКСИМУМА

зависи од промене диполног момента, односно од разлике у електронегативности између атома. Редослед интензитета апсорпције трака:

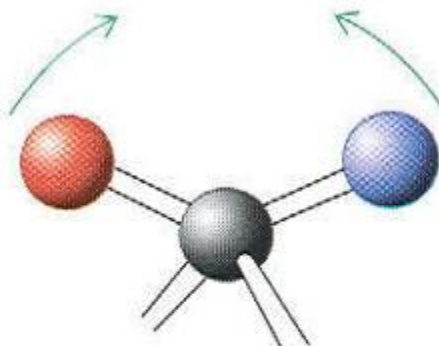

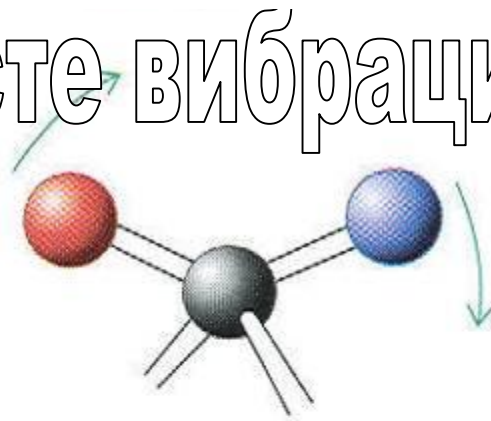
симетричне валенционе
вибрације (оба спољашња
атома вибрирају од и
према центру)

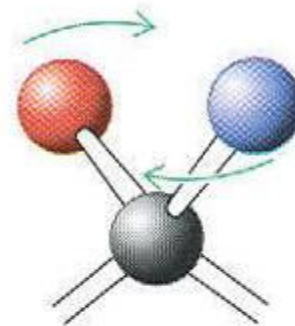
асиметричне валенционе
вибрације (један атом
вибрира према центру, а
други од центра)

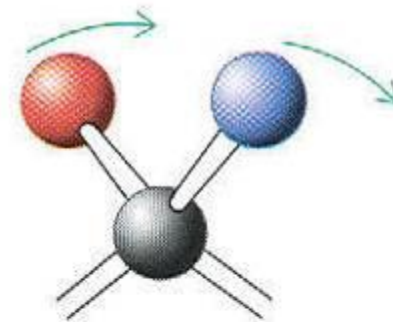
симетричне деформационе
вибрације у равни
(сецкање)

асиметричне
деформационе вибрације у
равни (клацкање)

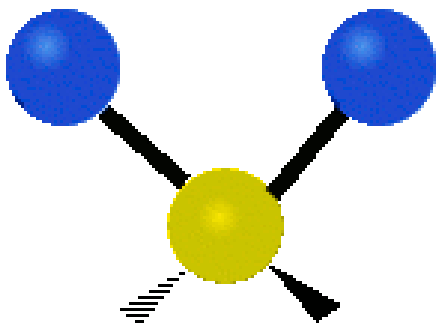

симетричне деформационе
вибрације ван равни
(увртање)

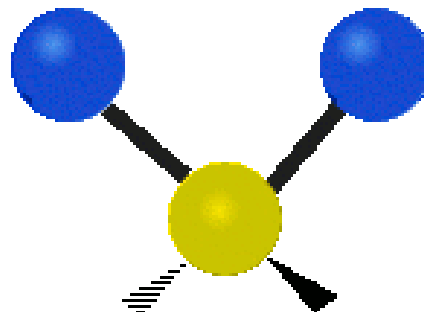

асиметричне
деформационе вибрације
ван равни (клањање)

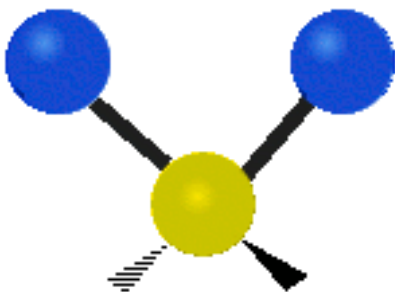
врсте вибрација

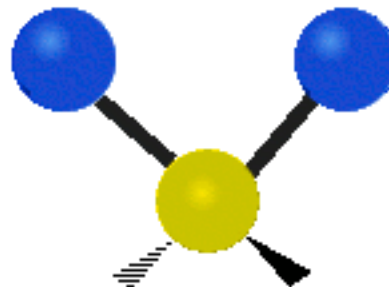
симетрично истезање

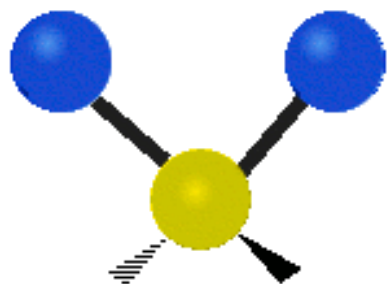
асиметрично истезање

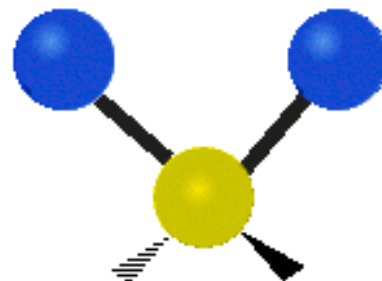
клањање

сецкање

увијање

клањање

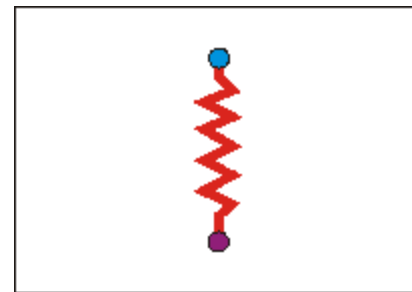
- ПОЛОЖАЈ АПСОРПЦИОНИХ МАКСИМУМА
зависи примарно од масе атома и јачине хемијске
везе

Таласни број $\tilde{\nu} = \frac{1}{2\pi c} \sqrt{\frac{K}{\mu}}$

K – константа силе хемијске везе;

μ - редукована маса = $\left(\frac{m_1 m_2}{m_1 + m_2} \right)$

СТЕПЕНИ СЛОБОДЕ $3N - 6$ (за нелинеаран молекул)
 $3N - 5$ (за линеаран молекул)

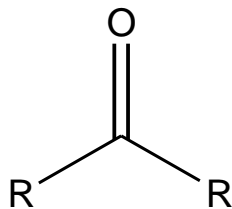
ОСТАЛИ ФАКТОРИ

а) ЕЛЕКТРОНСКИ ЕФЕКТИ (индуктивни, резонанциони, ефекти поља и хибридизација),

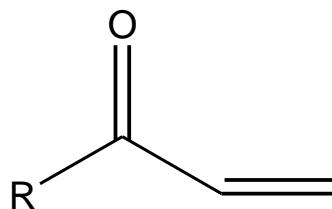
б) ВОДОНИЧНА ВЕЗА

в) УГЛОВИ ВЕЗА

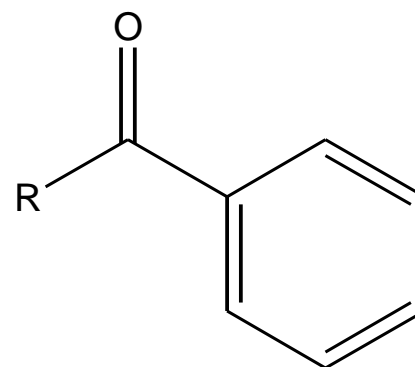
а1) РЕЗОНАНЦИОНИ ЕФЕКТИ – смањују фреквенцију за 20-30 cm^{-1}

~ 1715

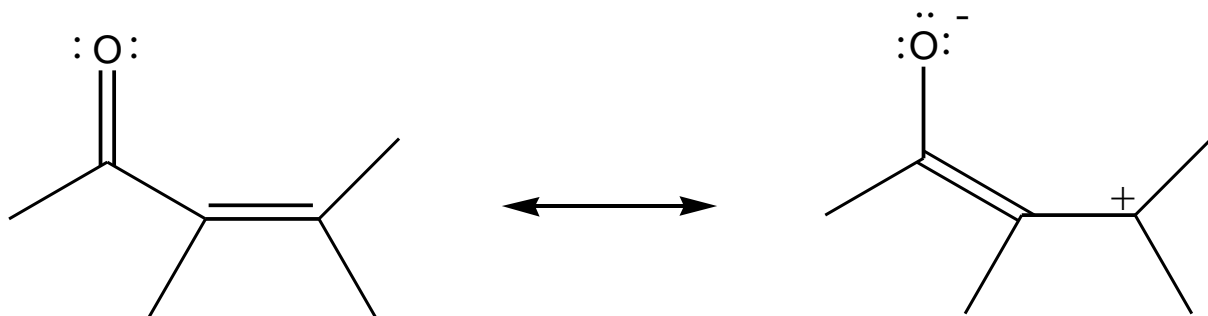

≤ 1700

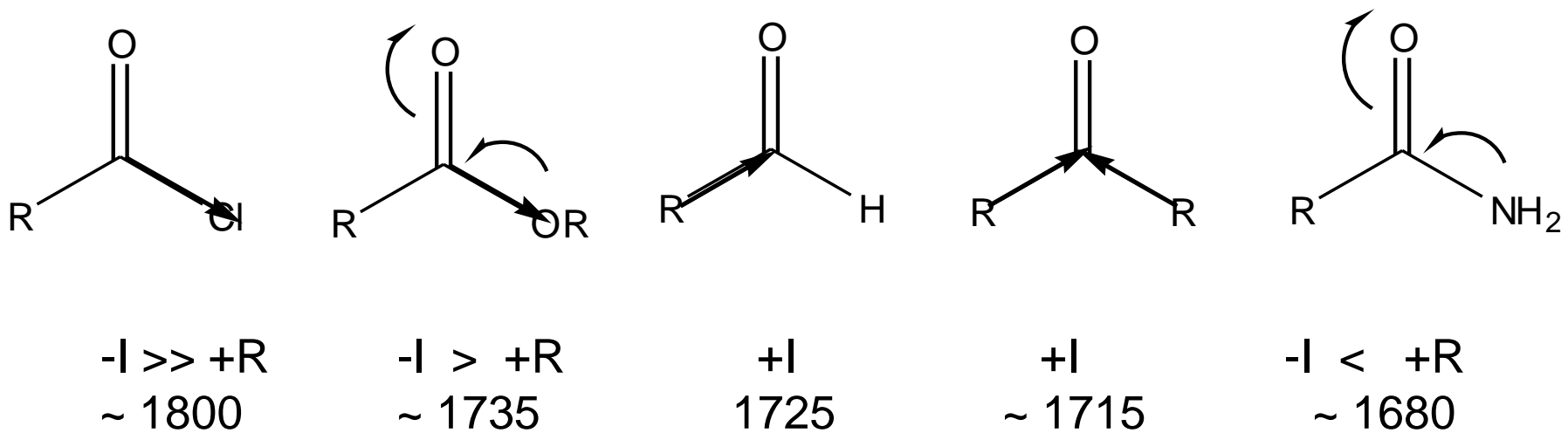

≤ 1700

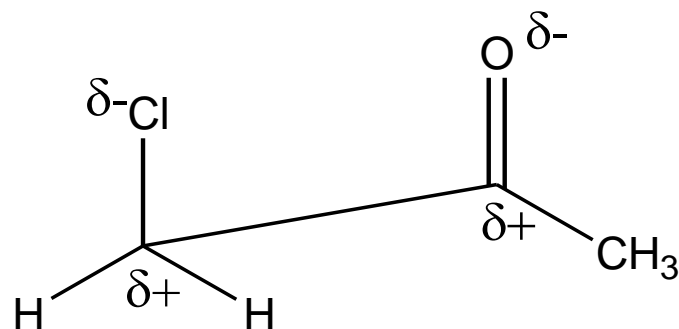
$\nu(\text{C=O})$

а₂) ИНДУКТИВНИ ЕФЕКАТ

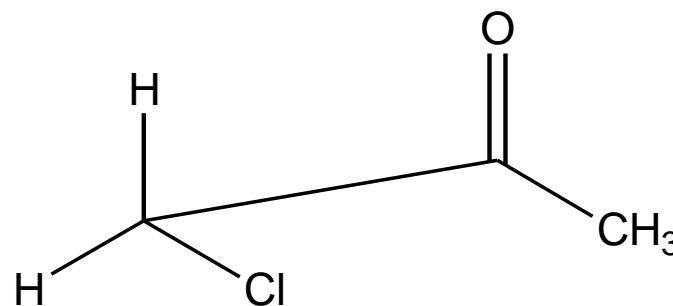
a3) ЕФЕКТИ ПОЉА – дипол-дипол интеракција, јаче одбијање у cis-облику, јача веза C=O

cis-O,Cl

$\nu(\text{C=O})$

1743

trans-O,Cl

1725

а4) ХИБРИДИЗАЦИЈА – већи s-карактер, веће K, виша фреквенција

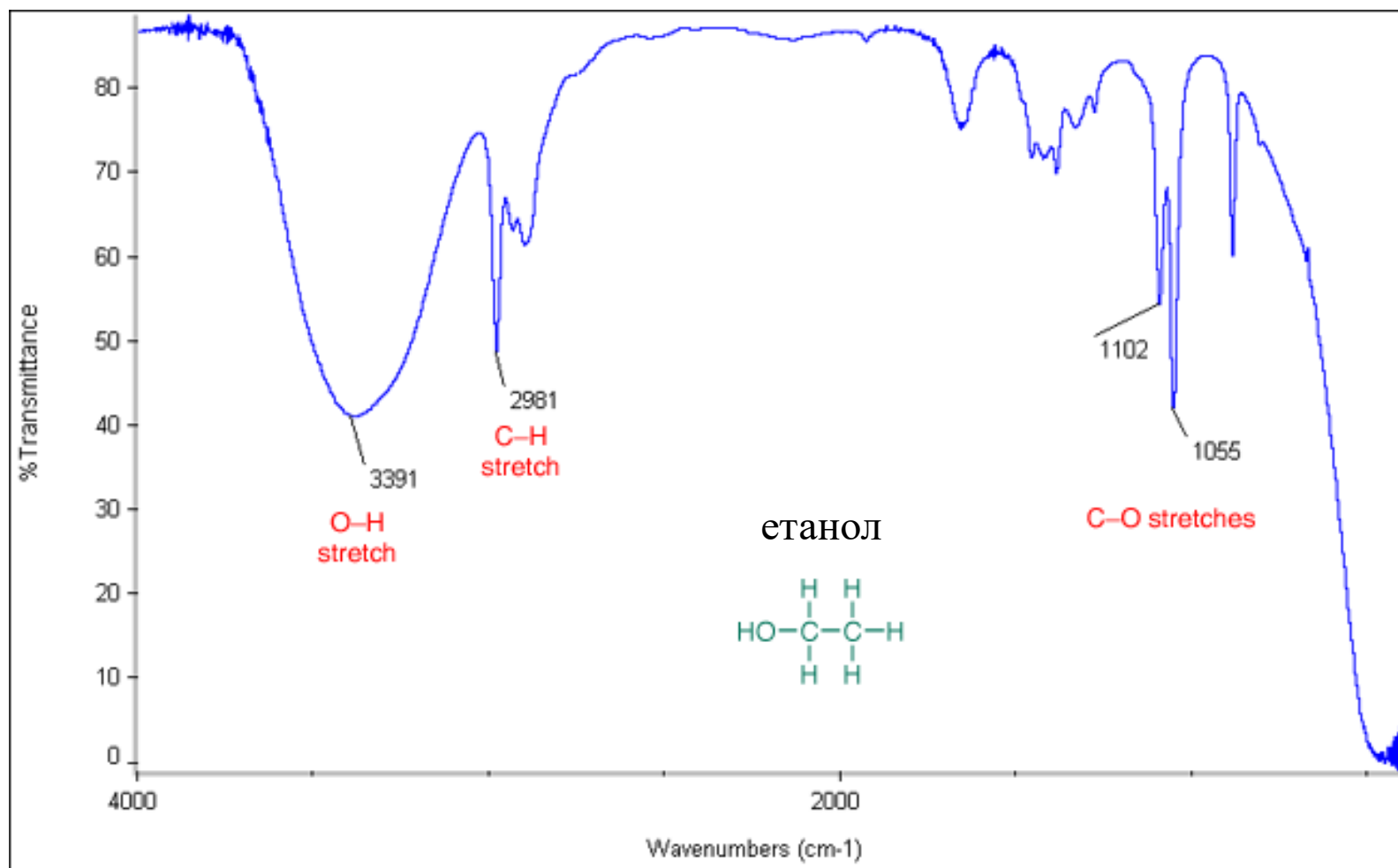
ВОДОНИЧНА ВЕЗА

ОН-група.

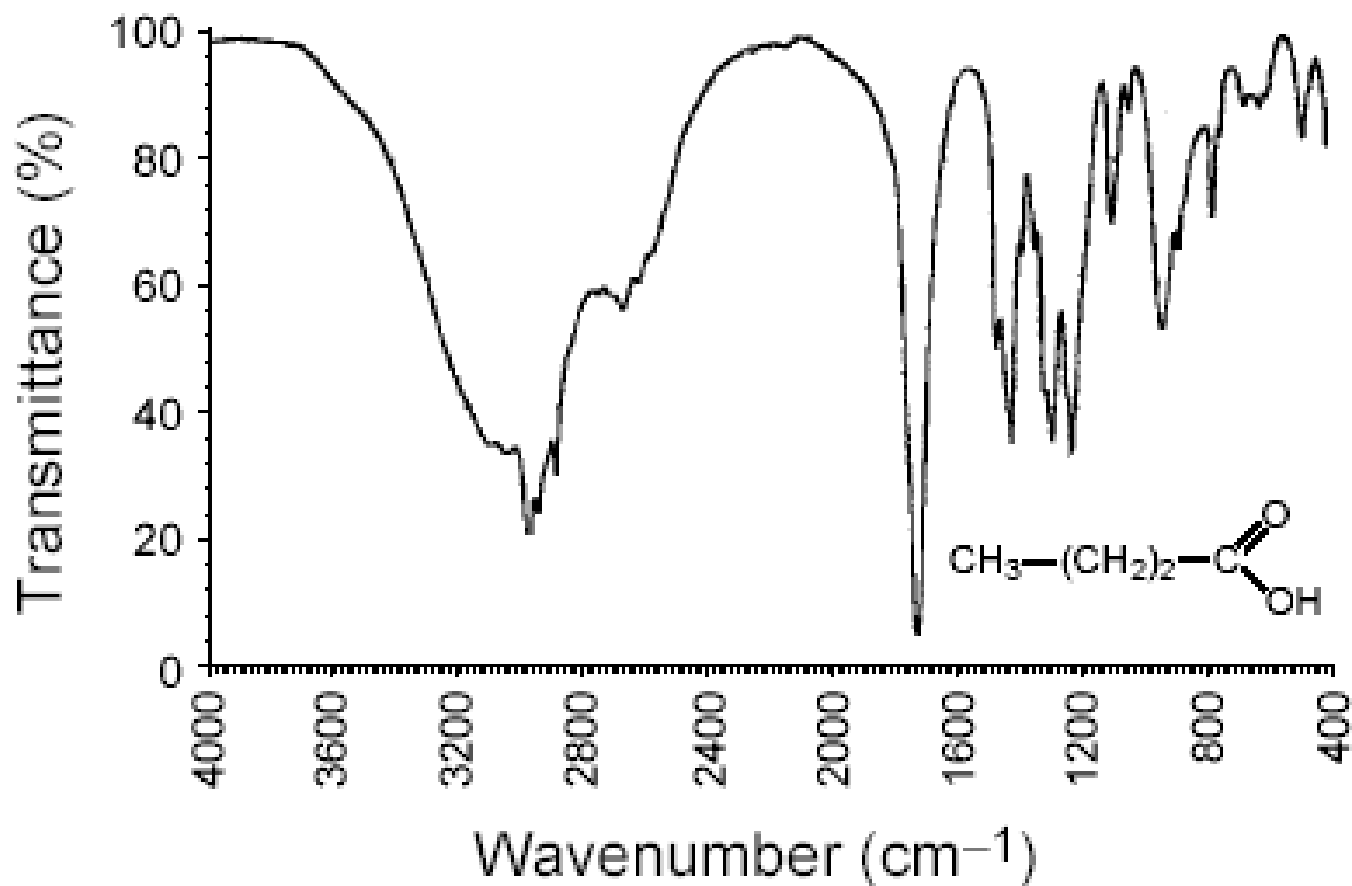
Алкохоли:

- а) снимљен у течном или чврстом стању (капиларни филмови или KBr пилуле) јавља се широка трака од 3500-3200 cm^{-1} (слика)
- б) разблаживањем неполарним растварачима појављује се још једна оштра трака на $\sim 3600 \text{ cm}^{-1}$
- в) при великим разблажењима (0,01 M) остаје само трака слободне групе.

Алкохоли такође имају $\nu(\text{C-O})$ 1260-1050 cm^{-1} (интензивна трака)

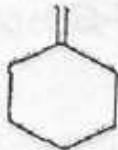
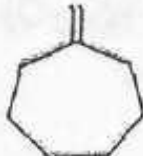

COOH група. Карбоксилне киселине – граде димерне облике и интермолекулске водоничне везе и дају широку траку $\nu(\text{O-H})$ 3500-2500 cm^{-1} , као и $\nu(\text{C=O})$ 1760-1690 cm^{-1} , $\nu(\text{C-O})$ 1320-1210 cm^{-1} и OH траке на 1440-1395 cm^{-1} и 950-910 cm^{-1} .

Утицај углова веза у цикличним молекулима

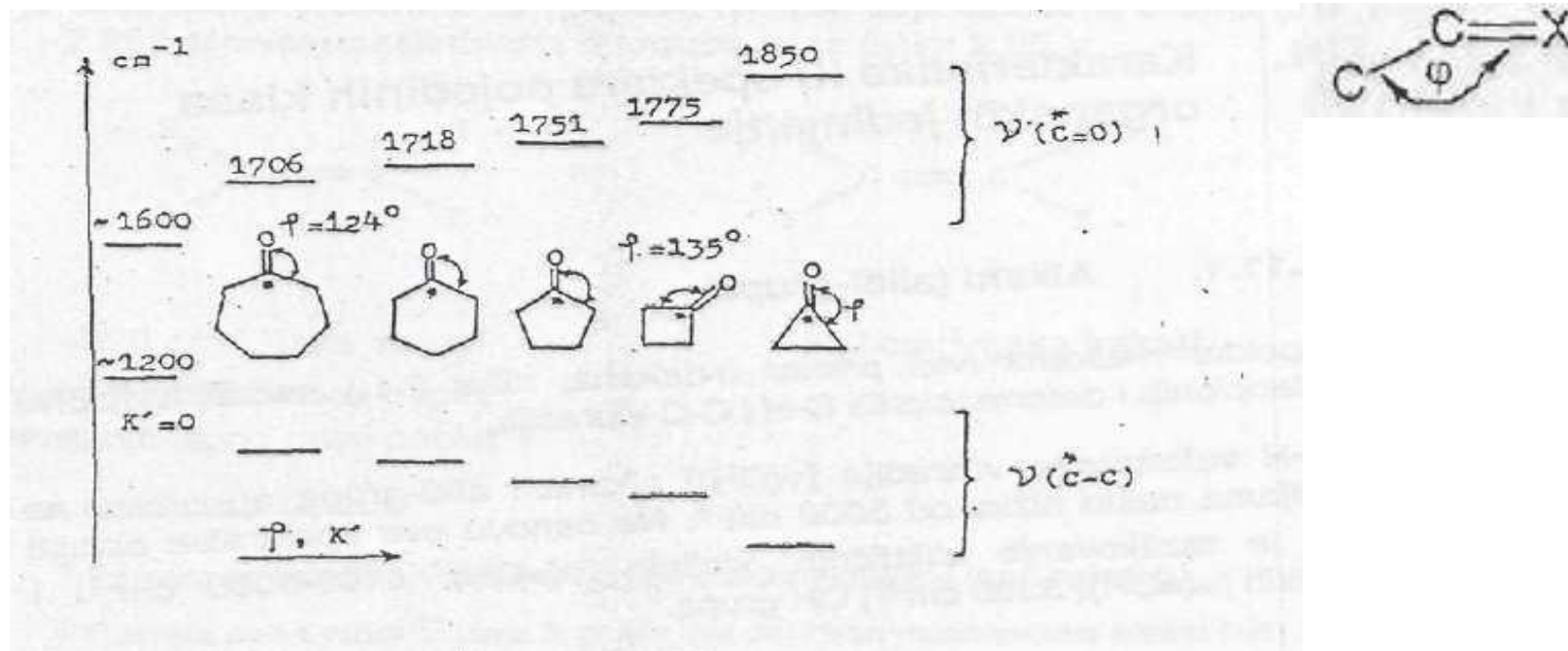
❖ У једињењима са егзоцикличном двогубом везом ($C=X$) смањење прстена доводи до повећања фреквенције ν ($C=X$):

X = O	1850	1775	1751	1718	1706	cm ⁻¹
X = CH ₂	1780	1678	1657	1651	---	cm ⁻¹

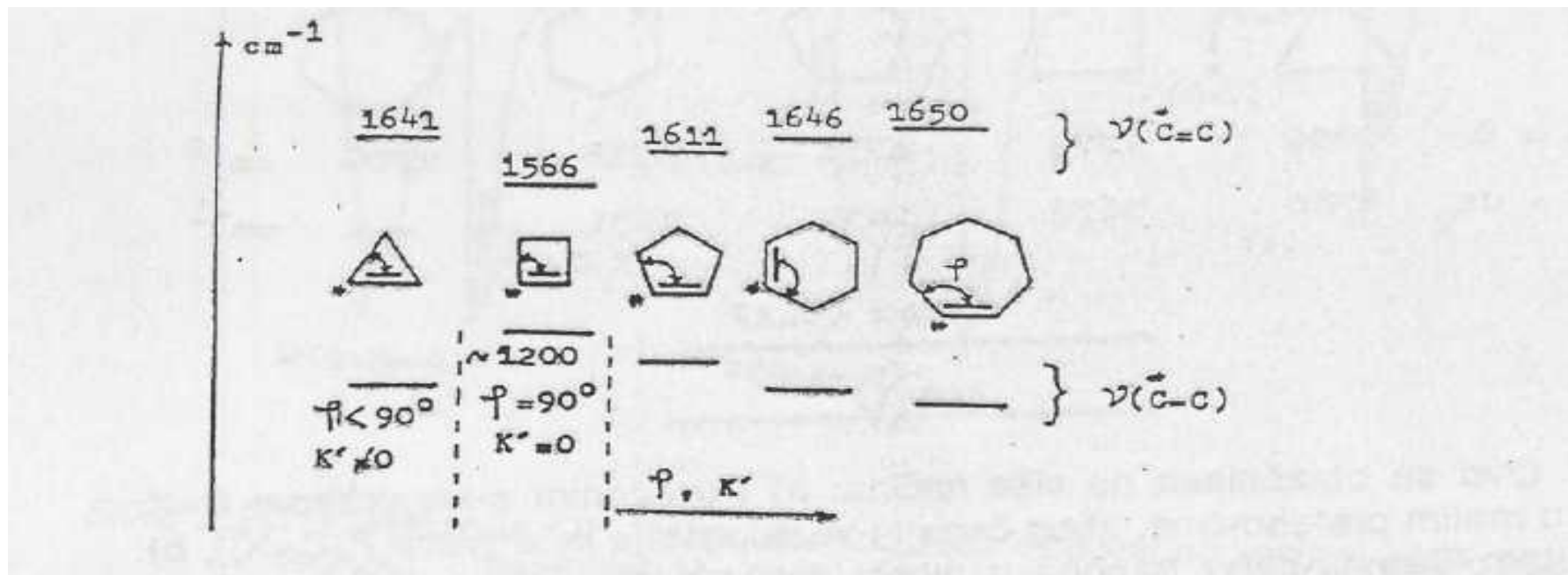
$\overline{\nu}_{\max} (C=X)$
 $\longleftarrow$
 $K(C=X)$
 $\longleftarrow$

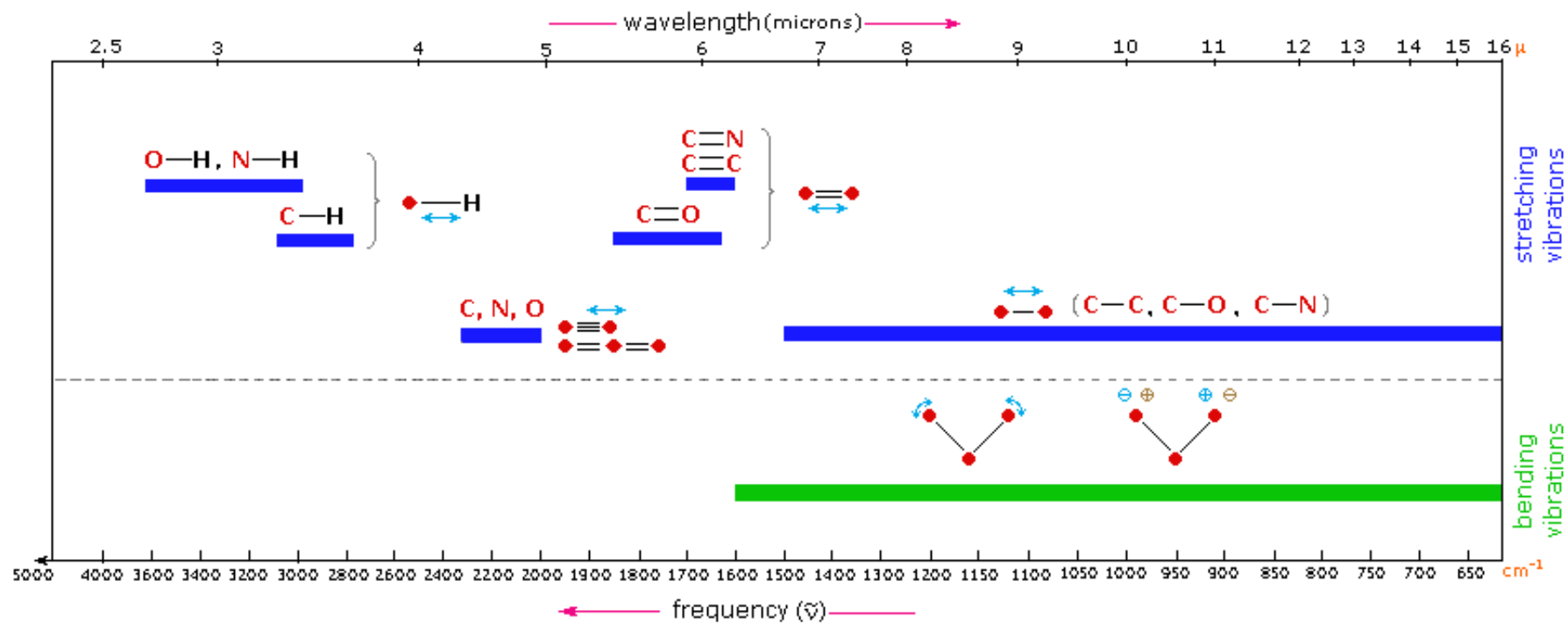
- повећани s-карактер C=X везе у малим прстеновима (веза постаје јача)
- пораст **Baeyer-овог напона** у малим прстеновима, повећава отпор, односно енергију потребну за промене валенционих углова којима је праћена вибрација C=X везе
- купловање између C-C и C=O вибрација које се појачава идући од већих ка мањим прстеновима у смислу пораста угла

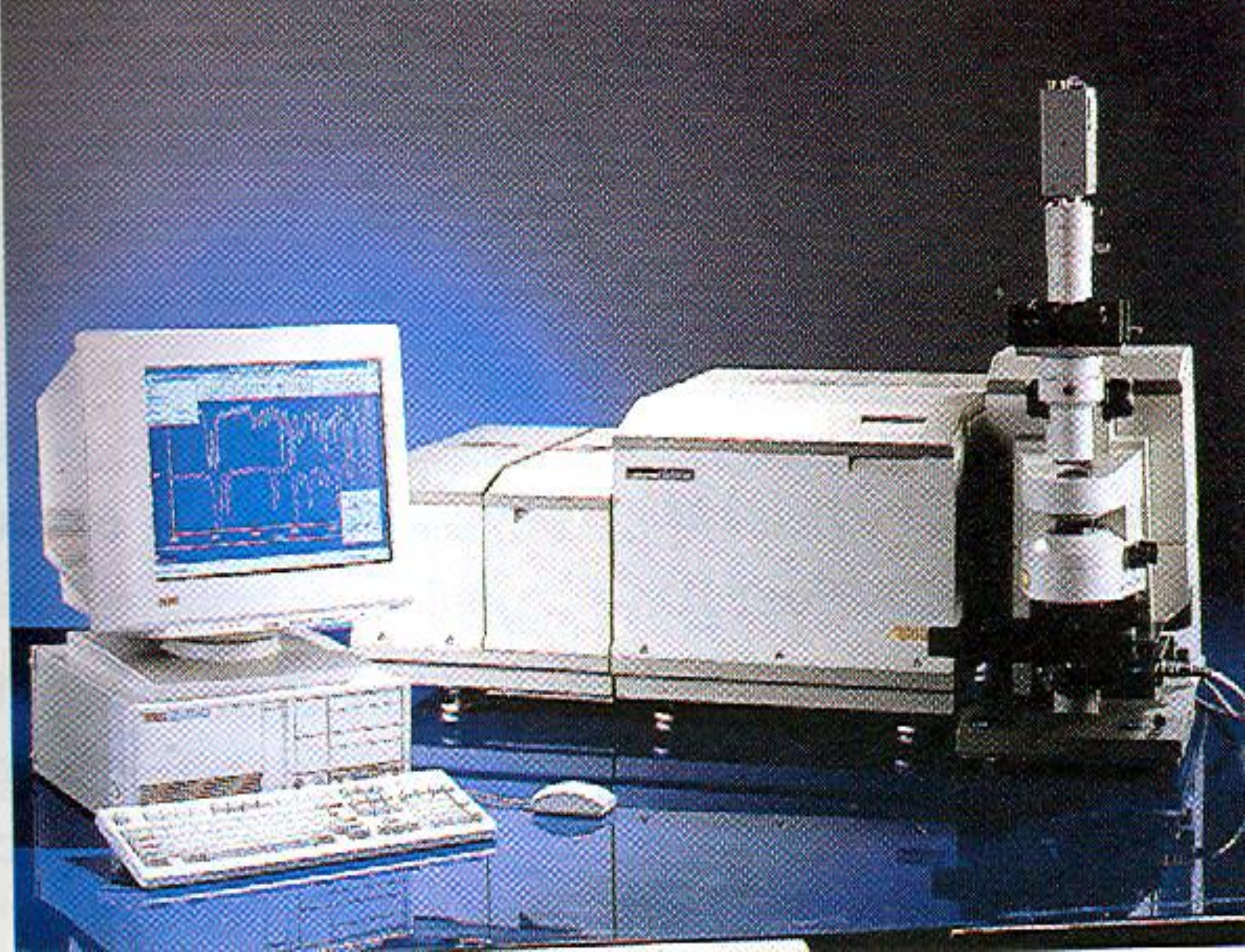
❖ У циклоалкенима са ендоцикличном двогубом везом фреквенција $\nu(\text{C}=\text{C})$ зависи од величине прстена и то се објашњава купловањем $\nu(\text{C}=\text{C})$ и $\nu(\text{C}-\text{C})$:

❖ Фреквенција $\nu(\text{C}=\text{C})$ опада са смањивањем прстена све до циклобутана, да би затим у циклопропану била приближно једнака фреквенцији на којој апсорбује двогуба веза циклохексена

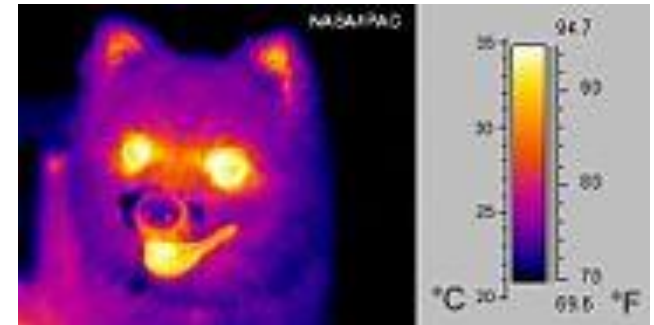

Употреба IR зрака

Ноћно надгледање

- могу да се проматрају сви објекти који имају већу температуру од околине. Увећање температуре је резултат трошења енергије током покретања људи, животиња, возила... инфрацрвене *сензоре* поседује и мноштво животиња које лове у мраку.

Термичка слика пса снимана у IR делу

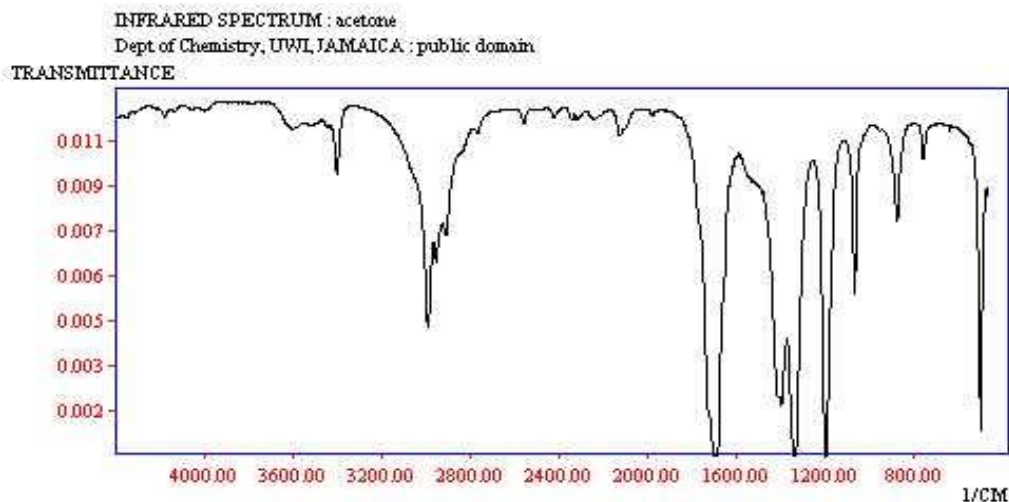

Грејање

- Инфрацрвена *светлост* данас је већином уграђена у купатилу као грејање. За разлику од радијатора он греје кожу директно и не сагорева човека преко грејања ваздуха.

- **Комуникације.** ТВ даљинци, пренос података на мобилним телефонима, оптички каблови.
- Спектроскопија – идентификација функционалних група
- Метеорологија – временски сателити данас се стално користе и за сликање у инфрацрвеном моду, чиме добијамо температурни профил атмосфере.

IR СПЕКТРИ ПОЈЕДИНИХ КЛАСА ХЕМИЈСКИХ ЈЕДИЊЕЊА

The embedded FTIR of acetone was recorded as a thin film using a PE1605 FTIR.
The xyz files were calculated from output by Gaussian90
run on a Convex 3400 using a program (Vibread.exe) by [Prof P. Lahti](#).

Bond	Location	Wavenumber range/cm ⁻¹	Intensity
O-H	alcohols and phenols, free (not hydrogen bonded)	3580–3670	s
N-H	primary amines	3350–3500	m
O-H	alcohols and phenols, hydrogen bonded	3230–3550	s (broad)
C-H	alkanes, alkenes, arenes	2840–3030	m–s
O-H	carboxylic acids, hydrogen bonded	2500–3300	m (broad)
C≡N	nitriles	2200–2280	m
C=O	aldehydes, ketones, carboxylic acids, esters	1680–1750	s
C=C	alkenes	1610–1680	m
C-O	alcohols, ethers, esters	1000–1300	s
C-Cl		700–800	s

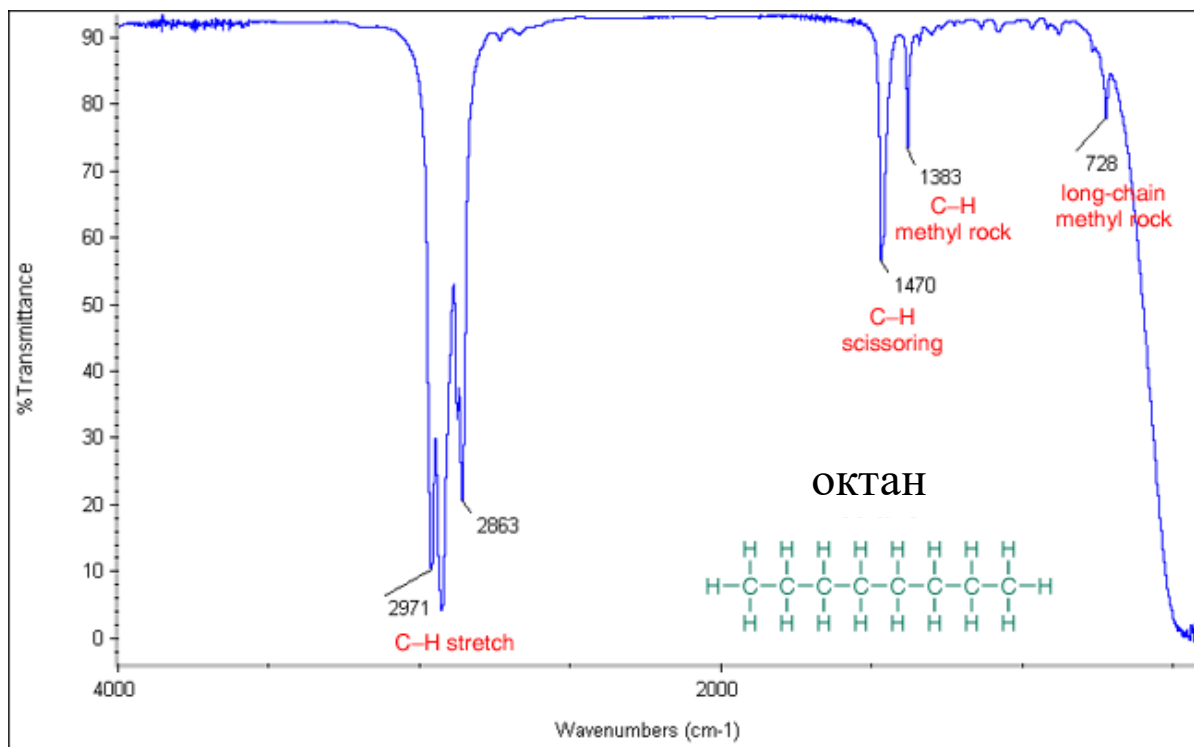
-C-H АЛКИЛ ГРУПЕ

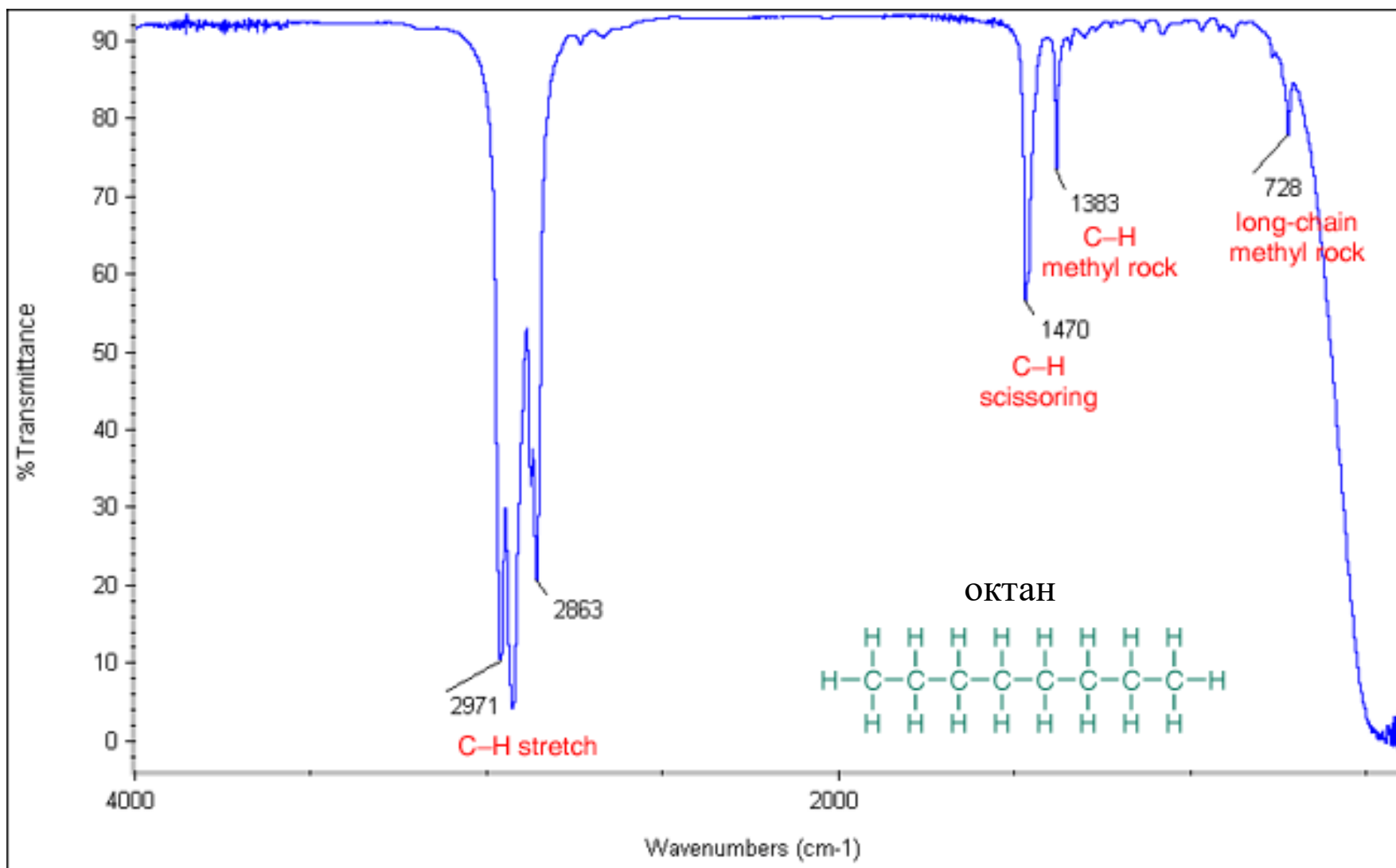
ν (C-H) 3000-2850 cm^{-1} (stretch-истезање) и 1470-1450 (scissoring-сецкање)

δ (C-H) CH_3 има карактеристичну траку δ_s 1370-1350 cm^{-1} (rocking-љуљање) и служи за доказивање

δ (C-H) CH_3 725-720 cm^{-1} (само у алканима са дугачким низом)

ν (C-C) није од значаја

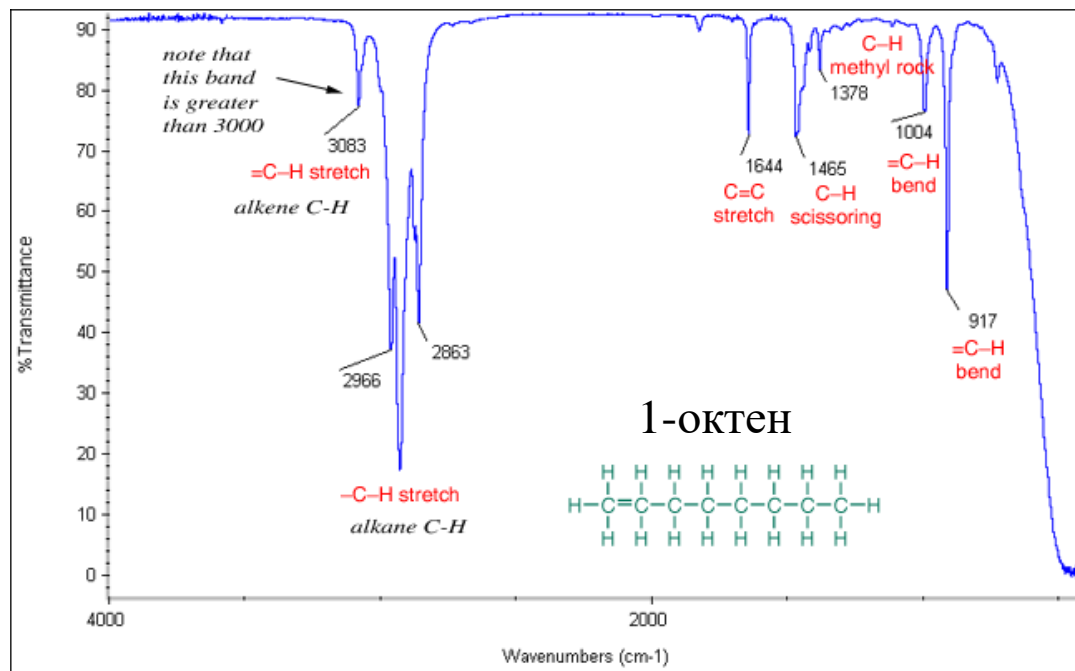
ДВОСТРУКА ВЕЗА (АЛКЕНИ)

$\nu(=\text{C}-\text{H})$ 3100-3000 cm^{-1}

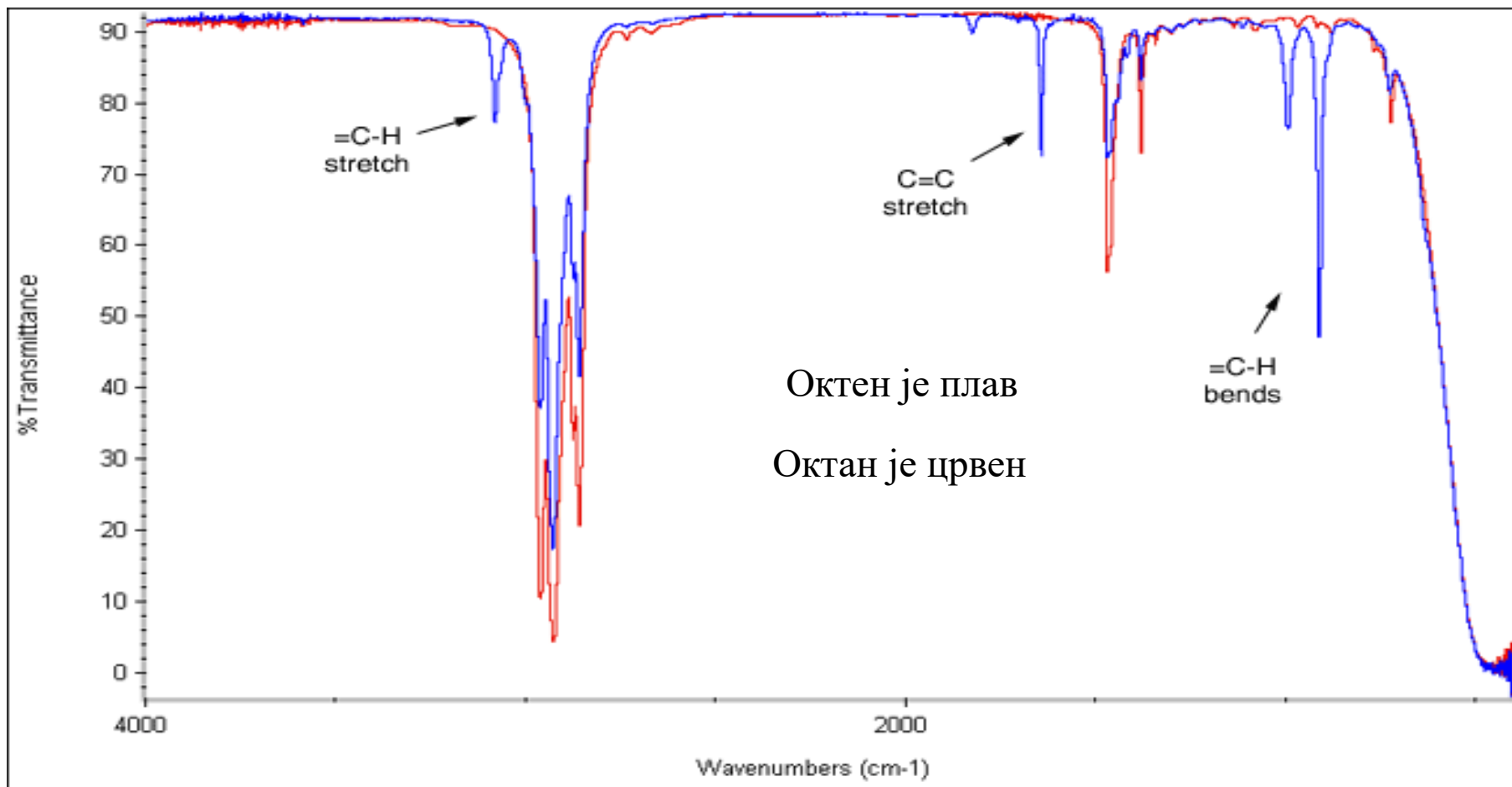
$\delta(=\text{C}-\text{H})$ 1450-1200 cm^{-1}

$\gamma(=\text{C}-\text{H})$ 1000-650 cm^{-1} Помоћу њих може да се одреди супституција алкена

$\nu(\text{C}=\text{C})$ 1680-1640 cm^{-1} код изолованих веза. Код коњугованих се смањује фреквенција

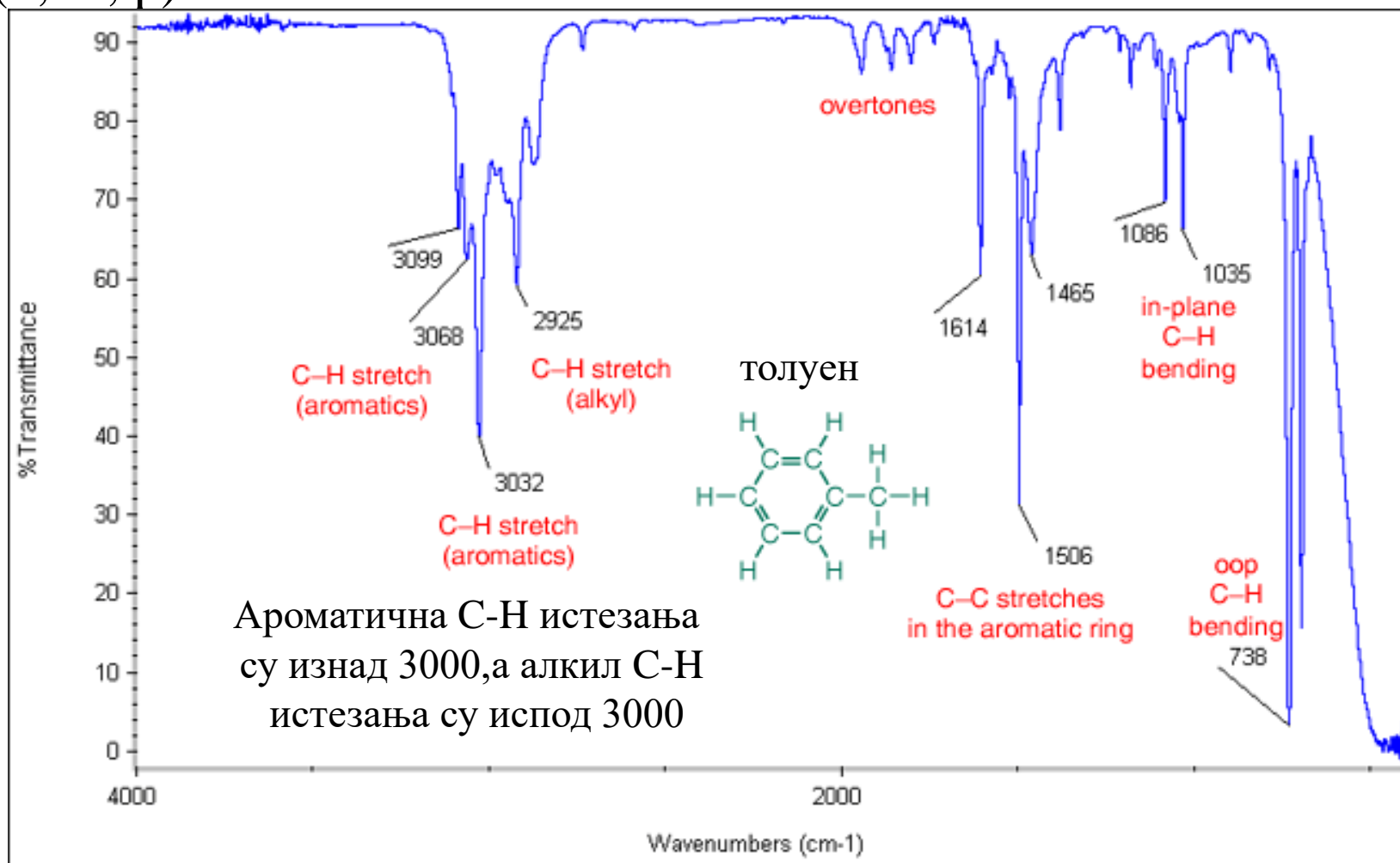
Bend - савијање

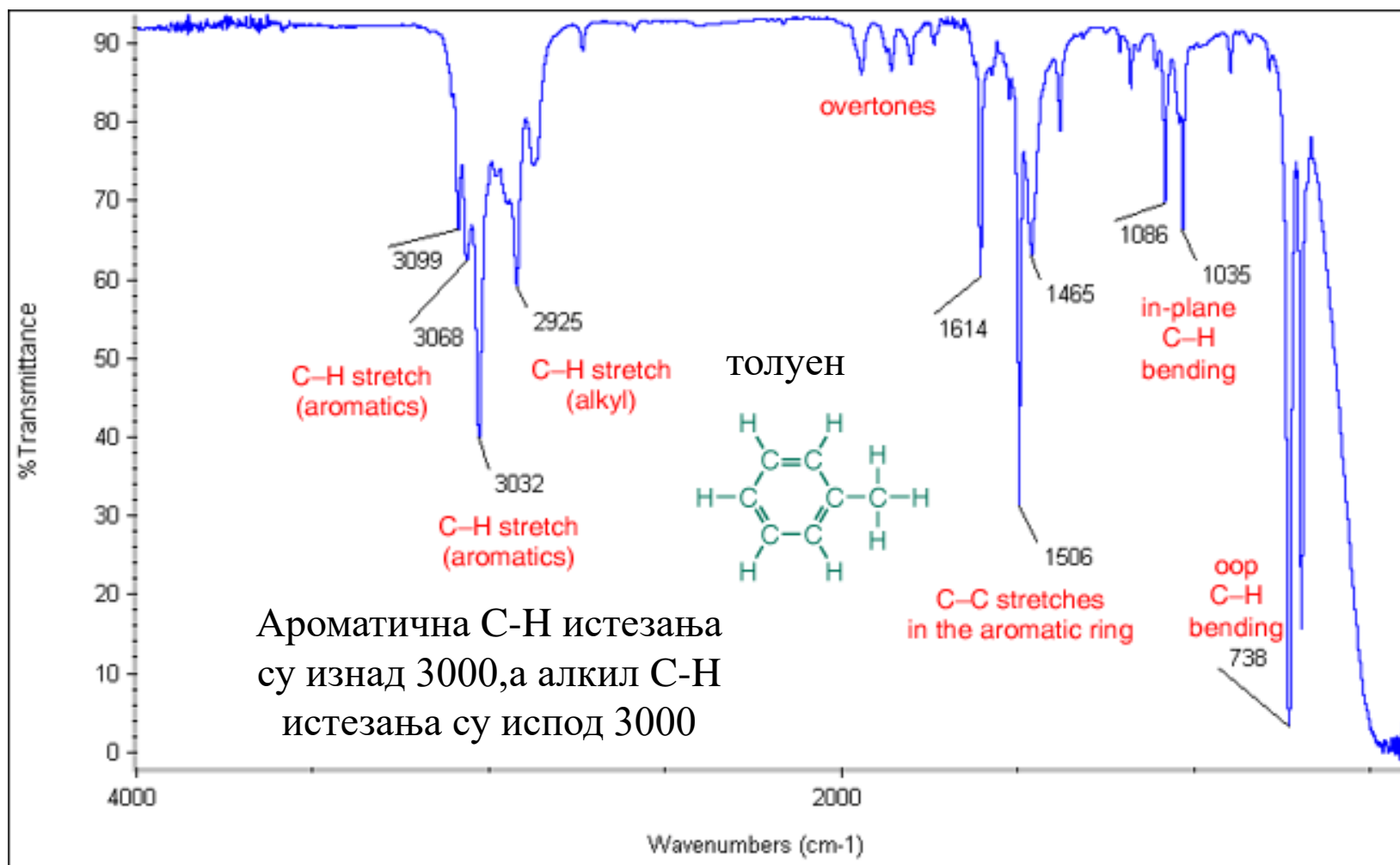
АРОМАТИЧНА ЈЕДИЊЕЊА

$\nu(\text{C-H})$ 3100-3000 cm^{-1}

$\gamma(\text{C-H})$ 900-675 cm^{-1} указују на број и распоред супституената (o, m, p)

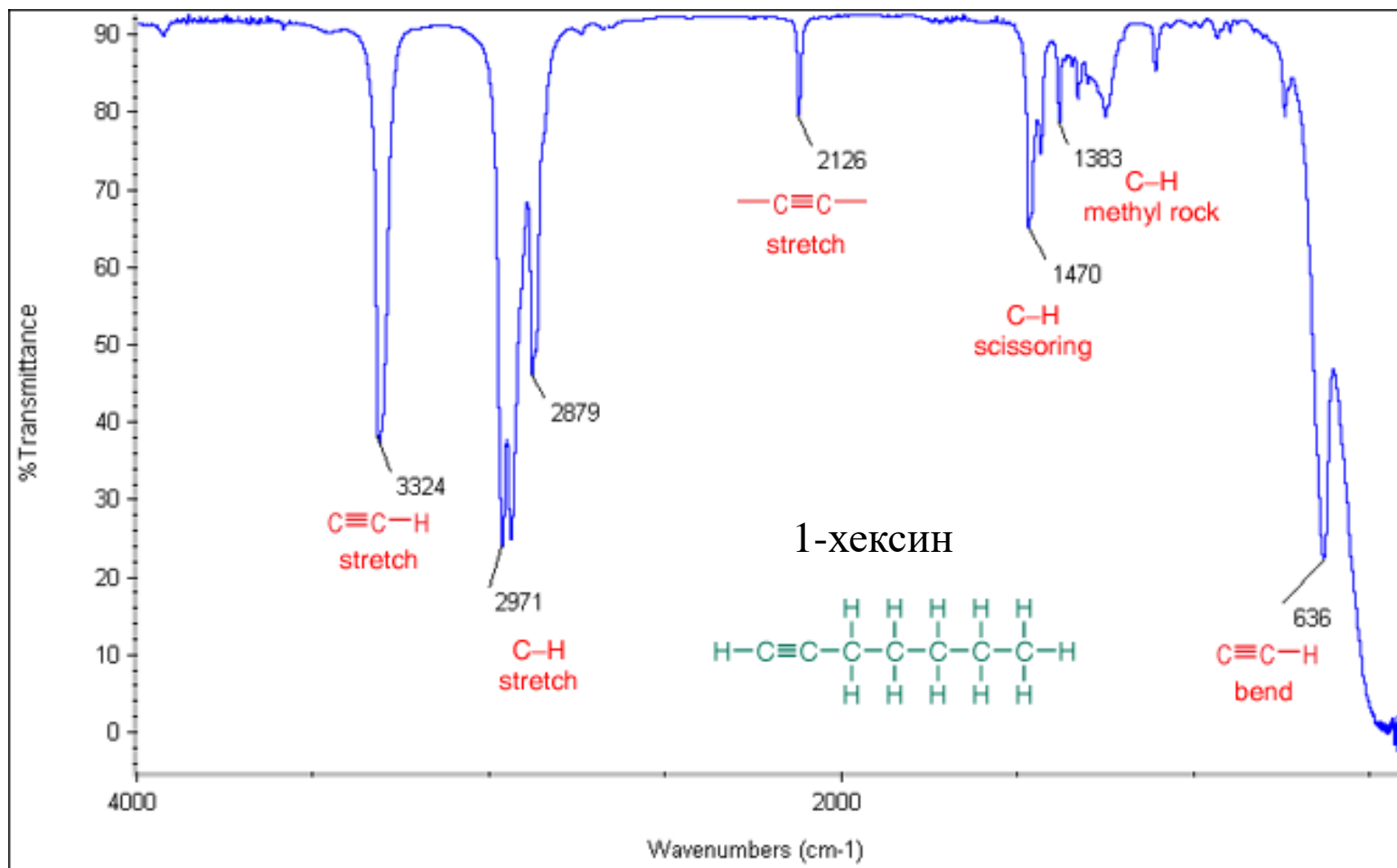
Виши тонови (overtones) –широка- 2000-1650 cm^{-1} слабог интензитета, такође указују на тип супституције
 $\nu(\text{C}-\text{C})$ скелетне вибрације (stretch, in ring) 1600-1585 cm^{-1} и 1500-1400 cm^{-1}

ТРОСТРУКА И КУМУЛОВАНА ДВОСТРУКА ВЕЗА

ν ($\equiv\text{C-H}$) $3330\text{--}3270\text{ cm}^{-1}$ (istežanje) i $700\text{--}610\text{ cm}^{-1}$

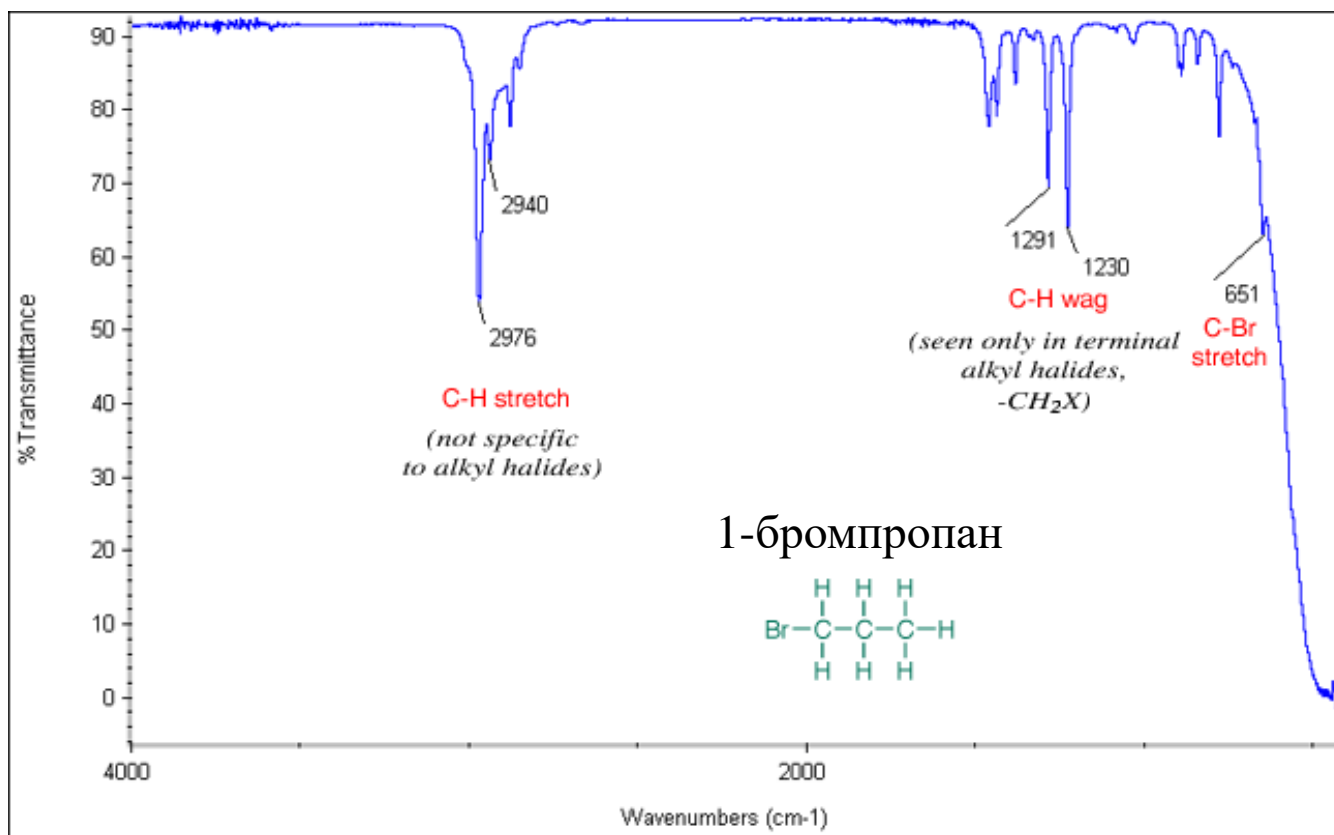
ν ($\text{C} \equiv \text{C}$) $2260\text{--}2100\text{ cm}^{-1}$ у овој области апсорбују и X=Y=Z једињења, нитрили, диазо-једињења, дизонијум соли и азиди.

C-X (АЛКИЛ ХАЛОГЕНИДИ)

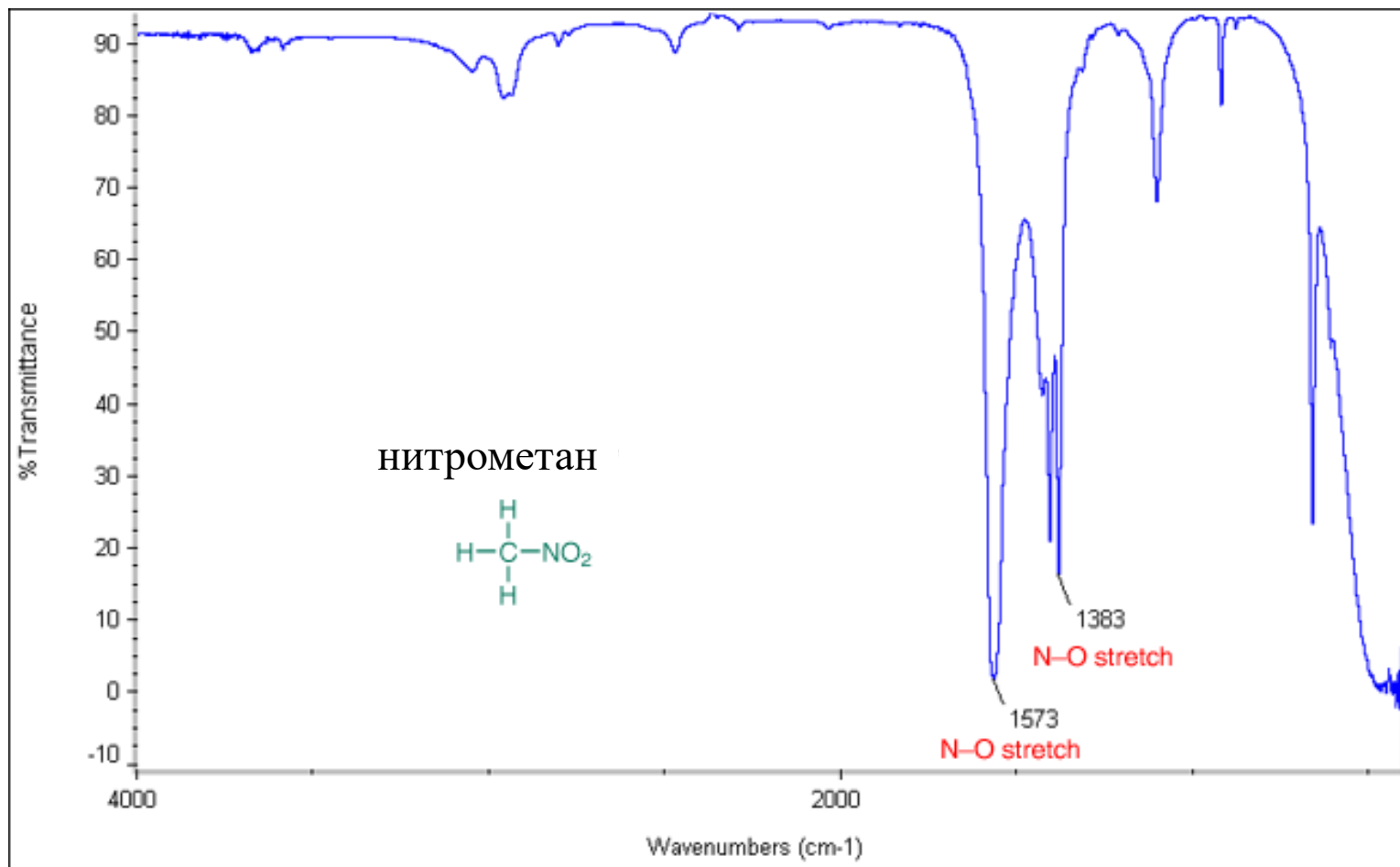
$\nu(\text{C-X})$ 850-515 cm^{-1}

$\nu(\text{C-Cl})$ 850-550 cm^{-1} и $\nu(\text{C-Br})$ 690-515 cm^{-1}

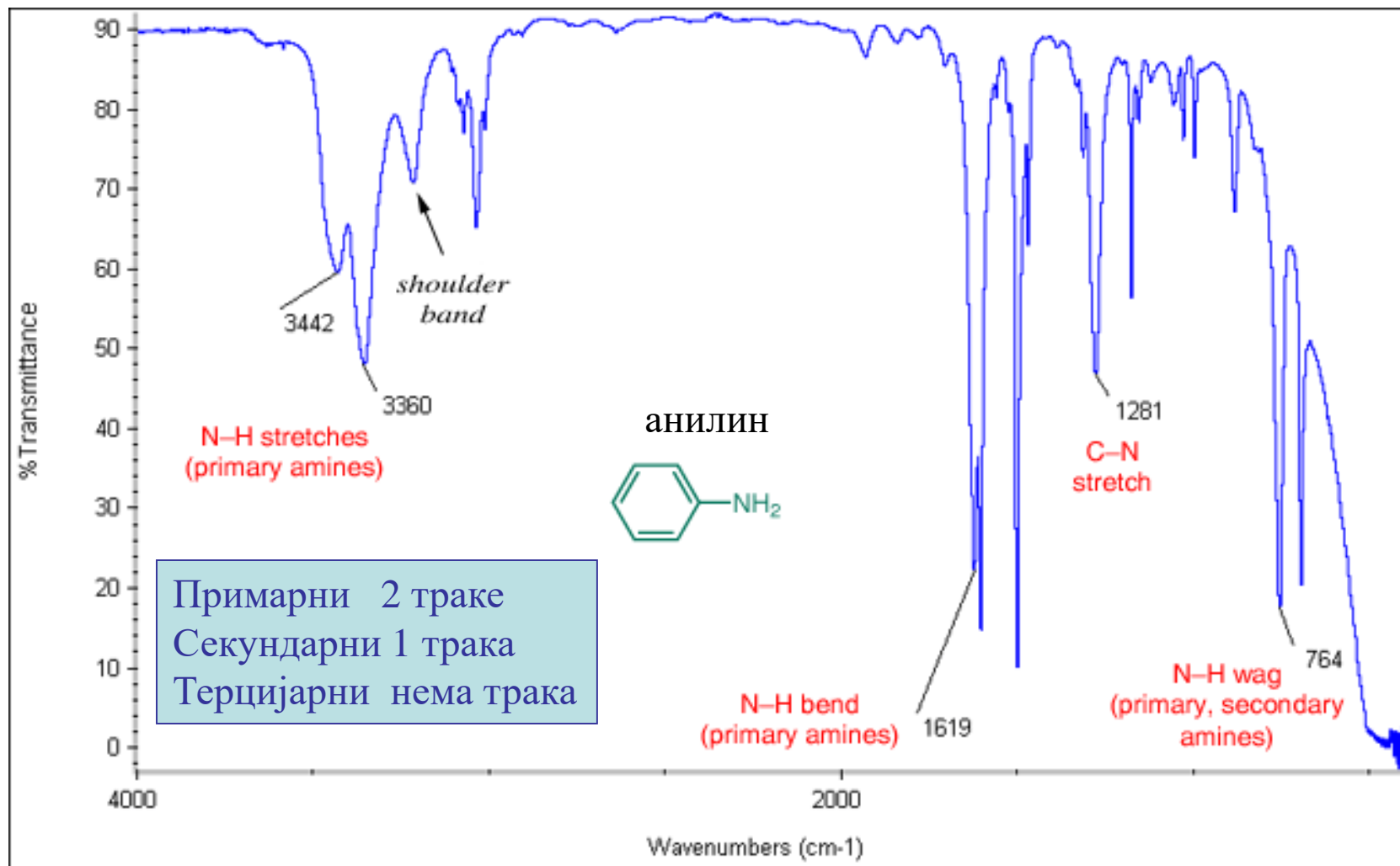

Нитро једињења

АМИНИ

Фенолна, етарска и алдехидна група директно везане за ароматични прстен

